

Dyslexiebeleid

Mei 2014: opgesteld in werkgroep dyslexie

September 2014: van feed-back voorzien door enkele ouders

Oktober 2014: besproken in het team

April 2015: feedback verwerkt en meest recente procedure van Passend onderwijs.

Koningin Julianaschool

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
2. Leesonderwijs op de Koningin Julianaschool	4
2.1. Doelen	4
2.2. Leesproblemen	4
3. Wat is dyslexie?.....	5
4. De procedures binnen onze school met betrekking tot zorg	5
5. Signaleren van dyslexie	6
5.1. Algemeen	6
5.2. In de praktijk	6
6. Hulp bij leesproblemen	8
6.1. Zorgniveau 1.....	8
6.2. Zorgniveau 2.....	8
6.3. Zorgniveau 3.....	8
6.3.1. Remedial Teaching	9
7. Diagnostiek / Onderzoek.....	10
7.1. Stappen bij het aanvragen van een dyslexieonderzoek en behandeltraject	11
7.2. Dyslexiebehandeling en begeleiding op school	11
8. Extra hulp en faciliteiten voor de dyslectische leerlingen	12
9. Overdracht aan het Voortgezet Onderwijs	13
Bijlagen	14
Bijlage 1: Signalen van dyslexie.....	15
Signalen op kleuterleeftijd.....	15
Signalen onderbouw basisonderwijs.....	15
Signalen bovenbouw basisonderwijs	16
Signalen voortgezet onderwijs	16
Bijlage 2: Meetmomenten in een schooljaar.....	17
Toets kalender groep 1	17
Toets kalender groep 2.....	18
Toets kalender groep 3	19
Toets kalender groep 4.....	24
Toets kalender groep 5 – 8	29
Bijlage 3 : Aanbevolen leertijd taal / lezen per groep per week (Kwaliteitskaart Taalpilots)	34
Bijlage 4: Notitie hulp / behandeling door externen onder schooltijd.....	36
Bijlage 5: Supplement Overstapdossier onderwijskundig rapport.....	37
Bijlage 6: Overeenkomst externe hulp onder schooltijd	38
Bijlage 7: Verklaring van vrijwaring betreffende externe hulp onder schooltijd	39

1.Inleiding

Op onze school vinden wij lezen één van de belangrijkste pijlers voor schoolsucces. Als een leerling dreigt achter te raken op het gebied van lezen, kan dit hem of haar belemmeren in het opdoen van kennis. Daarom is het van belang om kinderen die dreigen achter te raken tijdig te signaleren.

We streven er op school naar om eventuele achterstanden al in de groepen 1 t/m 4 te signaleren en zo mogelijk te remediëren.

Omdat het belangrijk is dat het voor iedereen duidelijk is hoe school leerlingen met een leesachterstand of dyslexie begeleidt, is dit dyslexiebeleid opgesteld.

Dit document is hiervan de weerslag.

2. Leesonderwijs op de Koningin Julianaschool

In de inleiding is al duidelijk geworden dat wij lezen een belangrijke pijler vinden. Daarom beginnen we al in groep 1 met het aanbieden van ontluikende geletterdheid. Dit gebeurt op een leuke en speelse manier waarbij de kinderen zelf dingen aandragen vanuit hun belevingswereld.

Ook in groep 2 gaan we hiermee door, maar we gaan steeds een stapje verder met de ontwikkeling van de ontluikende geletterdheid. Zo wordt een goede basis gelegd en zorgen we ervoor dat de overgang naar het aanvankelijk lezen in groep 3 zo goed mogelijk verloopt. Vanaf groep 3 start het aanvankelijk leesonderwijs. De kinderen leren dan de techniek om geschreven woorden om te zetten naar de klankvorm van dat woord. Kortom de leerlingen leren de tekens om te zetten naar de juiste klanken en deze klanken aan elkaar te verbinden tot woorden.

Als de leerlingen naar groep 4 gaan, kunnen ze al veel woorden lezen. In deze groep wordt met behulp van een methode gestart met een gestructureerde aanpak voor het verder ontwikkelen van de technische leesvaardigheid.

Tot en met groep 8 wordt een methode voor technisch lezen ingezet, waardoor de technische leesvaardigheid tot het einde van de basisschool periode wordt onderhouden.

2.1. Doelen

Als school proberen wij de volgende doelen na te streven:

- De leerlingen bereiken minimaal het niveau van functionele geletterdheid (AVI E6)
- Op landelijk genormeerde toetsen behaalt 75% van de leerlingen een I,II of III score
- De leerlingen verlaten de school met de vaardigheid om zich schriftelijk voldoende uit te kunnen drukken
- De leerlingen beleven plezier aan het lezen van boeken en het voorgelezen worden
- De leerlingen begrijpen de te lezen teksten
- De leerlingen zijn in staat om wat ze gelezen hebben toe te passen en te verwerken.

2.2. Leesproblemen

Ook bij ons op school komt het voor dat bij een leerling de leesontwikkeling moeizamer en langzamer verloopt dan bij de gemiddelde leerling. Er kan dan sprake zijn van een leesprobleem. Een leesprobleem wordt in Nederland officieel geconstateerd aan de hand van de volgende criteria:

- Leesachterstand (3 maanden of meer)
- Onvoldoende ontwikkelde decodeervaardigheden
- Automatiseren komt niet of moeizaam tot stand
- Het hardnekkig spellend lezen
- Het niet of onvoldoende tot stand komen van het woordbeeld
- Het radend lezen
- Er is sprake van omdraaiingen
- Er is sprake van onvoldoende vooruitgang

3. Wat is dyslexie?

Wanneer een leesprobleem erg hardnekkig blijkt, en er ondanks remediërende begeleiding geen of weinig vooruitgang is, kan er sprake zijn van dyslexie. De adviescommissie van de Gezondheidsraad en de Stichting Dyslexie Nederland definiëren dyslexie als volgt:

‘Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en / of vlot toepassen van het lezen en / of spellen op woordniveau’.(SDN, 2008)

Dyslexie uit zich bij elk individu anders, maar in het algemeen gesproken geldt het volgende:

- Er zijn automatiseringsproblemen bij het (leren) lezen en/of spellen
- Deze problemen zijn hardnekkig en resistent tegen behandeling
- De problemen zijn niet te herleiden tot andere problemen of stoornissen
- Dyslexie is meestal erfelijk bepaald: bij dyslectische leerlingen wordt vaak dyslexie in de familie aangetroffen

4. De procedures binnen onze school met betrekking tot zorg

Onze school heeft een zorgstructuur vastgesteld, waarin de afspraken met betrekking tot de leerlingen zorg beschreven staan. Deze zorgstructuur is gebaseerd op de uitgangspunten van de 1-zorgroute. Het handelingsgericht werken en het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van de leerlingen staan hierbij centraal.

We onderscheiden vijf zorgniveaus. Een beschrijving van deze zorgniveaus is te vinden in het document ‘Zorgstructuur’.

5. Signaleren van dyslexie

5.1. Algemeen

Op onze school gaan we uit van de professionaliteit van de leerkracht. Hij / zij gaat dagelijks met de leerlingen om, ziet hoe ze werken en leren, weet hoe hun vooruitgang is en hoe ze zich emotioneel ontwikkelen. Daarnaast is er het CITO- leerlingvolgsysteem, dat op een objectieve manier meet welke vorderingen een leerling maakt.

We hebben de Protocollen Leesproblemen en Dyslexie op onze school geïmplementeerd en volgen de daar aangegeven stappen bij het signaleren, diagnosticeren en behandelen van leesproblemen en dyslexie. Alle informatie en documenten die bij deze stappen verzameld worden maken onderdeel uit van het leerlingendossier.

De gegevens die wij gebruiken bij de signalering van mogelijke dyslexie:

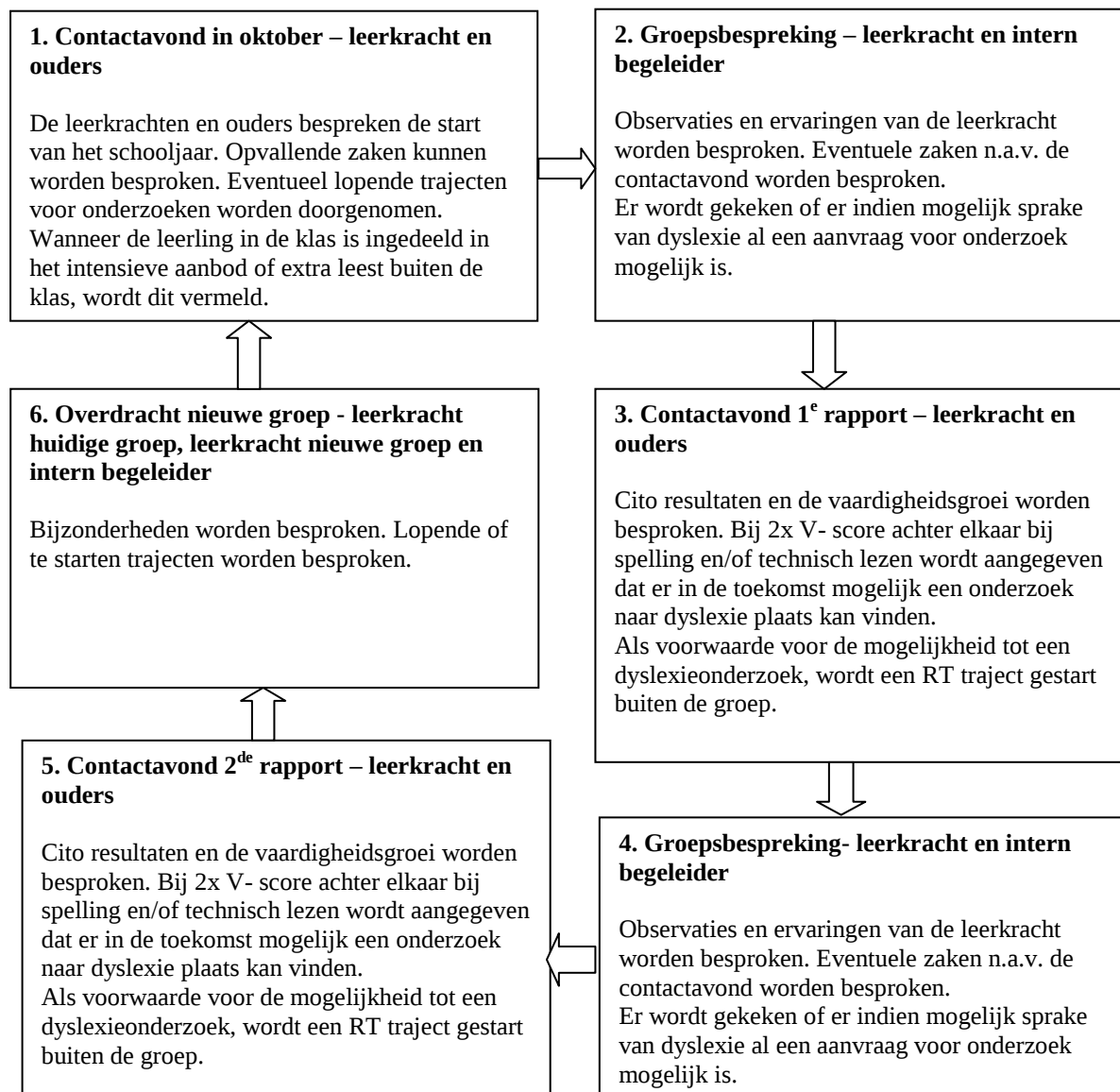
- De informatie van de ouders bij aanmelding op school.
- Observaties in de klas met betrekking tot werkhouding, leerbaarheid, automatiseren, interesse in activiteiten die met taal, geletterdheid en lezen te maken hebben (zie bijlage 1: Signalen van dyslexie)
- Analyse van werk en taaluitingen
- Analyse van observatielijsten, signaleringslijsten, methode gebonden toetsen.
- Analyse van toetsen uit het leerlingvolgsysteem (zie bijlage 2: Meetmomenten in een schooljaar)

5.2. In de praktijk

- Zodra een leerkracht iets opvallends signaleert met betrekking tot het gedrag of de resultaten van een leerling, gaat hij gedurende een periode van enkele weken gericht observeren.
- Op basis van de resultaten van de methode gebonden toetsen en toetsen uit het leerlingvolgsysteem, besluit de leerkracht welke begeleiding een leerling nodig heeft. Als een leerling extra begeleiding krijgt dan is er sprake van hulp op zorgniveau 1 en 2. De groepsleerkrachten zijn in staat om deze hulp zelfstandig op te zetten en uit te voeren. De aanpak is terug te vinden in het groepsplan. Ouders worden tijdens contactavonden op de hoogte gebracht als hun kind het intensieve aanbod op zorgniveau 1 en 2 volgt.
- Tijdens de groepsbesprekingen met de leerkracht en intern begeleider worden de resultaten van de aanpak op zorgniveau 1 en 2 besproken en wordt gekeken naar eventueel extra mogelijkheden voor begeleiding op zorgniveau 3. Dit gesprek kan ook altijd tussendoor plaatsvinden. Als na de interventie periode blijkt dat de problemen niet verholpen zijn, kan de intern begeleider verschillende zaken doen:
 - Voeren van een anamnese – gesprek met de ouders
 - Observatie in de klas

- (Individueel) lees – en / of spellingsonderzoek en / of analyse van deze gegevens

In schema ziet dit proces van signaleren en bespreken er als volgt uit:

N.B. Dit model geeft de vaste momenten in een schooljaar aan waarop contact is tussen leerkracht en ouders en leerkracht en internbegeleider. Per leerling kan worden afgeweken van dit traject door het plannen van tussentijdse gesprekken als dit nodig is voor het vervolg. Dit schema herhaalt zich ieder schooljaar.

6. Hulp bij leesproblemen

In het kader van handelingsgericht werken onderscheiden wij 5 verschillende zorgniveaus. Per zorgniveau is uitgewerkt welke middelen wij op school inzetten.

6.1. Zorgniveau 1

Voor het basisaanbod op zorgniveau 1 op onze school maken we gebruik van de volgende methoden:

Groep 1 en 2	- map Fonemisch Bewustzijn
	- Spreekbeeld
Groep 3	- Veilig leren lezen
Groep 4 t/ m 8	- Estafette lezen

We hanteren hierbij de richtlijnen van het Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor de aanbevolen leertijd taal / lezen per groep per week (Zie bijlage 3: : Aanbevolen leertijd taal / lezen per groep per week).

6.2. Zorgniveau 2

Op zorgniveau 2 wordt er, naast de gewone reguliere instructie, gewerkt met de materialen uit de reguliere methoden met een geïntensiverde aanpak. Deze aanpak bestaat uit extra instructie en begeleiding bij de inoefening. De hulp op zorgniveau 2 wordt in de klas gegeven door de groepsleerkracht. Alle groepsleerkrachten van onze school hebben hun klassenorganisatie zo ingericht dat het geven van deze extra hulp mogelijk is. Zij kunnen de hulp op basis van een groepsplan zelfstandig organiseren en uitvoeren.

Zorgniveau 2 wordt geboden aan alle leerlingen die niet de minimumdoelen halen, dat wil zeggen aan de leerlingen die op de woordleestoets DMT een IV of V score behalen en/ of er sprake is van een onvoldoende beheersing van het beoogde AVI- niveau.

6.3. Zorgniveau 3

Leerlingen met (ernstige) leesproblemen krijgen - afhankelijk van hun problematiek - de volgende begeleiding:

- Het aanbod op zorgniveau 1 en 2 blijft gehandhaafd. Het gaat hierbij om preteaching, reteaching, verlengde instructie, herhaling, individuele toegespitste instructie of inoefening zoals beschreven in het groepsplan.
- Het aanbod op zorgniveau 3 wordt extra uitgevoerd. Deze toegespitste hulp op maat buiten de groep wordt beschreven in een individueel handelingsplan. Dit wordt vermeld in het groepsplan. Indien er geen sprake is van een individueel handelingsplan wordt de leerling als aparte groep in het groepsplan opgenomen. Uit de beschrijving van de begeleiding moet duidelijk blijken dat voor de bewuste leerling toegespitste hulp is gegeven, die gebaseerd is op een degelijke analyse van de problematiek.

Op zorgniveau 3 voldoet de begeleiding aan de volgende criteria:

- Er wordt minimaal 1 uur extra instructie- en inoefentijd per week gegeven. Binnen de groep wordt hiervoor al tijd ingeruimd door de groepsleerkracht. Begeleiding buiten de klas wordt gegeven indien dit mogelijk is. De intern begeleider of remedial teacher of andere leerkracht, kan een deel van het uur extra leestijd buiten de groep overnemen.
- Voor leerlingen die twee keer een V- score hebben gehaald en waar een sterk vermoeden van dyslexie bestaat, wordt altijd tijd gemaakt voor extra begeleiding buiten de groep voor een periode van een half jaar in de aanloop naar een dyslexieonderzoek.
- De begeleiding en instructie zijn op maat gemaakt naar de behoefte van de leerling.
- Er wordt gebruik gemaakt van erkende materialen en methodieken / methoden (zie protocollen leesproblemen en dyslexie).

6.3.1.Remedial Teaching

Op onze school wordt jaarlijks bekeken welke mogelijkheden er voor remedial teaching beschikbaar zijn. Dit kan betekenen dat een deel van de hulp door de groepsleerkracht gegeven wordt en een deel door de RT-er of Intern begeleider. De groepsleerkracht en remedial teacher bespreken voorafgaand aan het traject het mogelijke plan van aanpak en komen zo tot afstemming. Op deze manier weten leerkracht en RT-er wat er gedaan en geleerd wordt en sluit de extra hulp op elkaar aan. De leerkracht blijft de persoon die het leesproces van de leerling bewaakt en is tevens eerste aanspreekpunt. De intern begeleider en remedial teacher ondersteunen de groepsleerkracht.

Als de ouders particuliere RT buiten de school willen opstarten gaan wij als school ervan uit dat deze externe behandelaar met ons in overleg treedt en bereid is om samen te werken. Als er RT buiten de school gegeven wordt, is het standpunt van de school, dat deze hulp in het verlengde moet liggen van hetgeen er in de klas gebeurt (zie bijlage 4: Notitie hulp / behandeling door externen onder schooltijd).

7. Diagnostiek / Onderzoek

Volgens het protocol Leesproblemen en dyslexie moet de intensieve begeleiding bestaan uit twee interventieperiodes van elk minimaal twaalf weken. De groepsleerkracht maakt twee keer per jaar een groepsoverzicht. Op basis daarvan deelt de leerkracht de leerlingen in in de verschillende aanpakken. Leerlingen die het intensieve aanbod volgen, kunnen in overleg met de intern begeleider, indien mogelijk, buiten de klas nog extra leesbegeleiding krijgen (zie p. 8 'zorgniveau 3'). Deze periodes lopen gelijk op met het groepsplan van de klas. Tussentijds is er in april nog een extra mogelijkheid voor een contactavond. Op initiatief van de leerkracht en ouders worden er indien noodzakelijk extra gesprekken ingepland.

De school heeft de functie van "poortwachter" bij de aanmelding voor dyslexieonderzoek. De strikte criteria hiervoor zijn:

- Er moet sprake zijn van 3 achtereenvolgende keren een -V score op de DMT toets¹
- Er is onvoldoende vooruitgang na minstens een half jaar intensief remediëren

Er wordt ook voldaan aan de strikte criteria als er 3 achtereenvolgende keren een -V score wordt behaald op de toets spelling (Cito) in combinatie met 3x een V score op de DMT (score op kaart 1,2 en 3 samen). Ook in dit geval moet er sprake zijn van onvoldoende vooruitgang na minstens een half jaar intensief remediëren.

Onder intensief remediëren wordt verstaan: 1 uur per week extra instructie (naast de reguliere lessen op het rooster voor de gehele groep).

Als na een interventieperiode, van tenminste een half jaar, blijkt dat een leerling nauwelijks vooruitgang boekt op genormeerde toetsen (Cito afname in januari/februari en mei/juni), kan een aanvraag worden gedaan voor een onderzoek naar dyslexie (zorgniveau 4). Dit onderzoek dient te worden uitgevoerd door een geregistreerde GZ-psycholoog met dyslexie-expertise.

Ouders kunnen dan, in samenwerking met de school, een dyslexieonderzoek aanvragen bij een externe instantie. Vanaf dit moment zijn ouders verantwoordelijk voor de aanvraag van het onderzoek, de school is verantwoordelijk voor het aanleveren van de informatie die zij hebben. De school kan ouders gedurende het hele traject adviseren.

Een dyslexieverklaring kan nuttig zijn i.v.m. het aanschaffen van compensatiemiddelen voor dyslectische leerlingen (bijv. een ingesproken CITO Eindtoets). Ook kan deze verklaring leiden tot extra tijd bij toetsen en extra hulp in het voortgezet onderwijs. Verder kan de

¹ Het gaat hier om de score op kaart 1,2 en 3 samen, de afzonderlijke kaarten mogen dan nog wel een V score bevatten).

diagnose dyslexie voor een leerling en / of zijn ouders een opluchting betekenen en de emotionele gevolgen van het probleem beperken.

7.1. Stappen bij het aanvragen van een dyslexieonderzoek en behandeltraject

- Ouders kiezen een externe instantie voor onderzoek en eventueel volgende behandeling.
- Ouders en school zorgen het invullen van de benodigde formulieren
- Ouders gaan met het volledige formulierenpakket naar de gemeente voor een vergoedingsaanvraag voor het onderzoek en de behandeling.
- Vervolgens worden ouders uitgenodigd voor een onderzoekstraject.
- Als het onderzoekstraject een behandeltraject oplevert, kunnen ouders, school en instantie met elkaar in gesprek gaan over de behandeling.

Er zijn verschillende mogelijkheden om het onderzoek en de behandelingen te bekostigen:

- Bij het in werking treden van de wet Passend Onderwijs is de vergoeding van dyslexieonderzoeken en – behandelingen over gegaan naar de gemeente.
- Voor leerlingen die niet in aanmerking komen voor vergoede diagnostiek door de gemeente kan een regulier dyslexieonderzoek aangevraagd worden door de ouders.
De kosten zijn dan voor rekening van de ouders.

NB. MARANT en het RID geven school de mogelijkheid om vooraf te overleggen of het zinvol is om de aanvraag te doen.

7.2. Dyslexiebehandeling en begeleiding op school

Tijdens de onderzoeksperiode en de daarop volgende behandelperiode, volgt de leerling het intensieve spelling- en leesaanbod in de groep.

Zodra de dyslexiebehandeling start, stopt de intensieve begeleiding buiten de groep.

Dit om overbelasting van de leerling te voorkomen.

8. Extra hulp en faciliteiten voor de dyslectische leerlingen

Naar aanleiding van het onderzoek wordt de eerder geboden hulp op zorgniveau 1 en 2 voortgezet. Deze hulp wordt eventueel aangevuld met opdrachten van de externe begeleider (zorgniveau 4). De extra hulp wordt minimaal geboden totdat de leerling het niveau van functionele geletterdheid (AVI niveau E6) heeft behaald. De leerlingen worden betrokken bij hun eigen handelingsplan en hebben een eigen verantwoordelijkheid bij de uitvoering.

Op school bieden wij de volgende compensatie en dispensatie bij lezen en spelling, aangevuld met aanbevelingen die staan op de dyslexieverklaring:

Lezen:

- Extra leestijd voor bijvoorbeeld zaakvakteksten en toetsen.
- De leerling heeft een leesmaatje in de klas, die kan ondersteunen bij het lezen van teksten en opdrachten.
- Cito toetsen worden voorgelezen of zijn te beluisteren op cd.
- Toegang tot boeken die qua inhoud aansluiten bij de leeftijd en interesses van de leerling, maar die qua technisch niveau vereenvoudigd zijn.
- Toegang tot luisterboeken. Te leen in de orthotheek en de bibliotheek.
- Toegang tot Sprint om het programma teksten te laten voorlezen.

Spelling

- Gebruik van hulpmiddelen, zoals een spellingregelboekje, woordenboek, Sprint met woordvoorspeller (Skippy), spellingcontrole.
- Extra tijd voor schrijftaken.
- Indien nodig mondelinge overhoringen.
- Spelfouten worden gedifferentieerd beoordeeld.

ICT

Leerlingen met een dyslexieverklaring kunnen vanaf groep 5 gebruik maken van het programma Sprint. De leerlingen krijgen begeleiding om op een goede wijze met dit programma om te gaan. Instructie voor dit programma vindt plaats bij de start van het schooljaar.

Als een leerling in zijn dagelijkse situatie werkt met compenserende middelen en materialen dan worden deze middelen ook toegestaan in toetssituaties.

De Intern begeleider geeft in dat geval aan dat deze leerling die onderwijsbehoefte heeft en dat het gebruik van het compenserend middel noodzakelijk is. Ook is zij verantwoordelijk voor het opnemen van deze middelen bij de specifieke kindeigenschappen in Parnassys. De leerkracht zorgt ervoor dat dit wordt opgenomen in het groepsoverzicht.

9. Overdracht aan het Voortgezet Onderwijs

Op het moment dat een dyslectische leerling doorstroomt naar het Voortgezet Onderwijs draagt het Primair Onderwijs zorg voor overdracht van benodigde informatie middels het reguliere onderwijskundig rapport (Overstapdossier Onderwijskundig rapport). Daarbij wordt helder aangegeven welke specifieke onderwijsbehoeften deze leerling heeft en welke hulp tot dan toe is geboden. Indien er sprake is van een dyslexieverklaring wordt ook het supplement bij het Overstapdossier Onderwijskundig rapport ingevuld (zie Bijlage 5: Supplement Overstapdossier Onderwijskundig rapport).

Ouders blijven verantwoordelijk voor het overdragen van de dyslexieverklaring aan het Voortgezet Onderwijs.

Bijlagen

1. Signalen van dyslexie
2. Meetmomenten in een schooljaar
3. Aanbevolen leertijd taal / lezen per groep per week
4. Notitie hulp / behandeling door externen onder schooltijd
5. Supplement Overstapdossier Onderwijskundig rapport
6. Overeenkomst externe hulp onder schooltijd
7. Verklaring van vrijwaring betreffende externe hulp onder schooltijd

Bijlage 1: Signalen van dyslexie

De onderstaande lijst met algemene kenmerken en signalen per leeftijdsgroep is letterlijk overgenomen van de site van Steunpunt dyslexie².

Algemene kenmerken

Kinderen met dyslexie kunnen moeite hebben:

- om het verschil te horen tussen klanken als m en n; p, t en k; s, f en g; eu, u en ui
- om de klanken in volgorde te zetten, zoals bij 'dorp' en 'drop' of '12' en '21'
- om de aandacht te houden bij 'klankinformatie' (gesproken woord)
- met het inprenten van reeksen, bijvoorbeeld tafels of spellingsregels
- met het onthouden van vaste woordcombinaties, uitdrukkingen of gezegdes
- met het onthouden van losse gegevens, zoals rijtjes, woordjes en jaartallen

Per leeftijdsgroep zijn er verschillende signalen die kunnen duiden op (aanleg voor) dyslexie bij kinderen.

Signalen op kleuterleeftijd

Op de kleuterleeftijd (groep 1 en 2) is dyslexie nog niet vast te stellen. Wel kunnen er een aantal signalen zijn die aanleiding geven om het kind extra in de gaten te houden.

Bijvoorbeeld wanneer het kind:

- een algemeen zwak taalniveau heeft
- slecht versjes kan onthouden en slecht kan rijmen
- moeite heeft met het aanleren van willekeurige afspraken, zoals de begrippen 'links' en 'rechts' en de namen van kleuren.

Niet alle kinderen met deze problemen ontwikkelen echter dyslexie. Een vertraagde spraak-/taalontwikkeling en dyslexie in de familie heeft wel een zekere voorspellende waarde.

Signalen onderbouw basisonderwijs

Signalen voor dyslexie in groep 3 kunnen zijn:

- lang spellend lezen of vroeg radend lezen
- moeite met aandacht voor verbale informatie
- moeite om het verschil te horen tussen klanken als m en n, t en k, ba en da, met ritme, klemtoon en de betekenis van woorden
- moeite om verschil te zien tussen bijvoorbeeld p en q, b en d, en met volgorde in woorden (zodat omkeringen en weglatingen het gevolg zijn)
- moeite met het inprenten van reeksen (bijv. tafels), met het onthouden van woordcombinaties, uitdrukkingen en gezegdes

Signalen voor dyslexie in groep 4 kunnen zijn:

- een hekel aan hardop lezen
- lang spellend lezen
- veel radend lezen
- vaak struikelen bij het lezen

² www.steunpuntdyslexie.nl geraadpleegd op 2 mei 2013

- vaak een woord overslaan
- delen van woorden weglaten
- woorden die hetzelfde klinken door elkaar halen
- een groeiend verschil tussen het leesvermogen en het vermogen een verhaal te begrijpen

Signalen bovenbouw basisonderwijs

In de bovenbouw van de basisschool is het leesonderwijs erop gericht om leerlingen steeds meer woorden te leren lezen, steeds zelfstandiger te maken en door middel van lezen informatie op te laten doen en hun kennis uit te breiden. De signalen van dyslexie in de bovenbouw zijn te merken aan een toenemende weerstand tegen leestaken en/of toenemende faalangst en kenmerken die opvallen bij a) het hardop lezen, b) de spelling, c) het schrijven en d) taken die te maken hebben met snel benoemen en/of de belasting van het verbale korte termijn geheugen.

a) bij **hardop lezen** valt op dat de leerling:

- te traag leest
- veel spellend leest
- veel fouten maakt door het raden van woorden
- een grote weerstand en/of faalangst tegen leesbeurten ontwikkelt

b) bij de **spelling** valt op dat de leerling:

- veel spellingsfouten maakt bij vrije schrijfoopdrachten
- vaak fonetisch spelt (letterlijk opschrijft wat hij hoort)
- de spellingsregels slecht onthoudt
- zichzelf niet of nauwelijks corrigeert

c) bij het **schrijven** valt op dat de leerling:

- een traag schrijftempo heeft
- vaak een onleesbaar schrift heeft met veel doorhalingen (hoeft niet door een motorisch probleem te komen)

d) bij het **snel benoemen** valt op dat de leerling:

- problemen heeft met het onthouden van namen of het ophalen van namen uit het geheugen, bijvoorbeeld bij vakken als geschiedenis en topografie.

Signalen voortgezet onderwijs

Soms wordt dyslexie pas ontdekt als uw kind al naar het voortgezet onderwijs gaat. Dit kan komen doordat de basisschool het niet heeft herkend, of omdat de leerling door een zeer goede intelligentie in staat was de problemen te camoufleren.

In het voortgezet onderwijs vallen deze kinderen dan op omdat ze:

- heel veel nieuwe woorden tegelijk moeten leren en vaak onder tijdsdruk moeten presteren
- vreemde talen krijgen, waarbij de spellingsregels vaak onduidelijk zijn
- moeite hebben met het aanbrengen van structuur in het huiswerk

Bijlage 2: Meetmomenten in een schooljaar

Voor het signaleren van dyslexie volgen wij gedurende de hele basisschoolperiode systematisch de ontwikkeling van de technische lees- en spellingvaardigheid. Eventuele achterstanden proberen wij op deze manier tijdig te signaleren en indien mogelijk te verhelpen.

Het Protocol leesproblemen en dyslexie heeft hiervoor richtlijnen aangeven en worden in meetmomenten per schooljaar aangegeven.

Toets kalender groep 1 ³

Stap	Moment in leerjaar	Actie door de leerkracht (en leesspecialist)
1	Aanvang groep	Stimuleren van geletterdheid middels de uitgangspunten van beginnende geletterdheid
2	Januari	Invullen signaleringslijst Handelingsplan opstellen voor leerlingen die onvoldoende opsteken van het aanbod aan geletterde activiteiten
3	Januari-juni	Aanbod verrijken voor leerlingen die onvoldoende opsteken van het aanbod aan geletterde activiteiten
4	Juni	Invullen signaleringslijst Handelingsplan opstellen of bijstellen voor leerlingen die onvoldoende opsteken van het aanbod van geletterde activiteiten
5	Einde schooljaar	Overdracht naar de volgende groep

³ www.expertisecentrumnederlands.nl geraadpleegd op 14-12-2013

Toets kalender groep 2⁴

Stap	Moment in leerjaar	Actie door de leerkracht (en leesspecialist)
1	Aanvang groep	Stimuleren van geletterdheid middels de uitgangspunten van beginnende geletterdheid Gericht aanbod verrijken voor leerlingen met een onvoldoende klankbewustzijn (fonemisch bewustzijn) en letterkennis
2	Januari	Invullen signaleringslijst Afname kleutertaken/-toetsen Handelingsplan opstellen voor leerlingen met een onvoldoende klankbewustzijn en letterkennis
3	Januari-juni	Aanbod verrijken voor leerlingen met een onvoldoende klankbewustzijn en letterkennis Extra begeleiding bieden middels de voorschotbenadering
4	Juni	Invullen signaleringslijst Afname kleutertaken/-toetsen Handelingsplan opstellen of bijstellen voor leerlingen met een onvoldoende klankbewustzijn en letterkennis
5	Einde schooljaar	Overdracht naar de volgende groep

⁴ www.expertisecentrumnederlands.nl

Toets kalender groep 3 ⁵

Stap	Moment in leerjaar	Actie door de leerkracht (en leesspecialist)
1	Aanvang groep 3	Beginsituatie vastleggen
2	Oktober/november (na ongeveer 8-10 weken onderwijs)	Meetmoment 1
3	Oktober/november - januari/februari	Interventieperiode 1
4	Januari/februari (nadat alle letters in de methode zijn aangeboden)	Meetmoment 2
5	Januari/februari - april	Interventieperiode 2a
6	April	Tussenmeting
7	April - mei/juni	Interventieperiode 2b
8	Mei/juni	Meetmoment 3

⁵ www.expertisecentrumnederlands.nl geraadpleegd op 14-12-2013

Toetskalender Hoofdmeting 1

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Fonologisch bewustzijn	Screeningsinstrument	Cito	min. C-niveau
	Beginnende geletterdheid		
	Fonologisch bewustzijn		
	of Beginnende geletterdheid Toetspakket voor groep 3 Synthesetoets 3	CPS	min. C-niveau
	of Audant: toets voor auditiële analyse	DTLAS	min. 50% goed
	Audisynth: toets voor auditiële synthese	DTLAS	min. 80% goed
Letters benoemen	Herfstsignalering Grafemetoets	website*/methode	zie toets
Letters schrijven	Herfstsignalering Fonemendictee	website*/methode	zie toets
Woorden lezen	Herfstsignalering Woorden Lezen	website*/methode	zie toets
Tekst lezen	Herfstsignalering Tekst Lezen	website*/methode	zie toets
B Bij leerlingen met zwakke technische leesvaardigheden			
<i>Bij onvoldoende letterkennis</i>			
Letters herkennen	Screeningsinstrument Beginnende geletterdheid Receptieve letterkennis	Cito	min. C-niveau

Toetskalender Hoofdmeting 2

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Letters benoemen	Screeningsinstrument Beginnende geletterdheid Productieve letterkennis	Cito	min. C-niveau
	of Grafementoets	Cito	100% goed
	of Letters benoemen	DTLAS	100% goed
Letters schrijven	Fonemendictee	Cito	min. 80% goed
	of Letterdictee	DTLAS	min. 80% goed
Woorden lezen	Technisch lezen Groep 3	Cito	min. C-niveau*
Spelling	Spelling Groep 3	Cito	min. C-niveau
	of PI-Dictee	Pearson	min. C-niveau
B Bij leerlingen met zwakke technische lees- en/of spellingvaardigheden			
Fonologisch bewustzijn	Screeningsinstrument Beginnende geletterdheid Fonologisch bewustzijn	Cito	min. C-niveau
	of Toets voor Auditieve Analyse én Toets voor Auditieve Synthese	Cito	min. 70% goed min. 80% goed
	of Audant: toets voor auditieve analyse én Audisynt: toets voor auditieve synthese	DTLAS	min. 80% goed 100% goed

Bij onvoldoende leesvaardigheid			
Woorden lezen	DMT kaart 1 en 2	Cito	min. C-niveau
Tekst lezen	AVI	Cito	AVI-M3
Leesproces	via analyse toetsresultaten en observaties		
Woordenschat (optioneel)	Woordenschat Groep 3	Cito	min. C-niveau
Begrijpend luisteren (optioneel)	Luisteren 1	Cito	min. C-niveau
Bij onvoldoende spellingvaardigheid			
Spellingproces	via analyse toetsresultaten en observaties		

Toetskalender Tussenmeting 1

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen geen toetsafname			
B Bij leerlingen met zwakke technische lees- en/of spellingvaardigheden			
Letters benoemen	Grafementoets of Letters benoemen	Cito DTLAS	} vooruitgang t.o.v. vorig meetmoment
Letters schrijven	Fonemendictee of Letterdictee	Cito DTLAS	
Bij onvoldoende leesvaardigheid op hoofdmeting 2			
Woorden lezen	DMT kaart 1 en 2	Cito	
Leesproces	via analyse toetsresultaten en observaties		
Bij onvoldoende spellingvaardigheid op hoofdmeting 2			
Spelling	Spelling Groep 3 (M3) of PI-Dictee	Cito Pearson	
Spellingproces	via analyse toetsresultaten en observaties		

Toetskalender Hoofdmeting 3

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Woorden lezen	Technisch lezen Groep 3	Cito	min. C-niveau*
Spelling	Spelling Groep 3	Cito	min. C-niveau
	of PI-Dictee	Pearson	min. C-niveau
Begrijpend lezen	Begrijpend lezen Groep 3	Cito	min. C-niveau
	of Begrijpend lezen 345678	678 Onderwijs Advisering	min. C-niveau
B Bij leerlingen met zwakke technische lees- en/of spellingvaardigheden			
Fonologisch bewustzijn	Screeningsinstrument Beginnende geletterdheid Fonologisch bewustzijn	Cito	min. C-niveau
	of Toets voor Auditieve Analyse	Cito	100% goed
	én Toets voor Auditieve Synthese		100% goed
	of Audant: toets voor auditieve analyse én Audisynt: toets voor auditieve synthese	DTLAS	100% goed 100% goed
Bij onvoldoende leesvaardigheid			
Letters benoemen	Screeningsinstrument Beginnende geletterdheid Productieve letterkennis	Cito	min. C-niveau
	of Grafemetoets	Cito	100% goed en vlot
	of Letters benoemen	DTLAS	100% goed en vlot
Woorden lezen	DMT kaart 1, 2 en 3	Cito	min. C-niveau
Tekst lezen	AVI	Cito	AVI-E3
Leesproces	via analyse toetsresultaten en observaties		►
Woordenschat (optioneel)	Woordenschat Groep 3	Cito	min. C-niveau
	of TAK Woordomschrijving	Cito	min. C-niveau
Begrijpend luisteren (optioneel)	Luisteren 1	Cito	min. C-niveau
	of TAK Tekstbegrip	Cito	min. C-niveau
Bij onvoldoende spellingvaardigheid			
Letters schrijven	Fonemendictee	Cito	100% goed
	of Letterdictee	DTLAS	100% goed
Spellingproces	via analyse toetsresultaten en observaties		

Toets kalender groep 4⁶

Stap	Moment in leerjaar	Actie door de leerkracht (en leesspecialist)
1	Aanvang groep 4	Beginsituatie vastleggen
2	Aanvang groep 4 - oktober/november	Interventieperiode 1a
3	Oktober/november	Tussenmeting 1
4	Oktober/november - januari/februari	Interventieperiode 1b
5	Januari/februari	Hoofdmeting 1
6	Januari/februari - april	Interventieperiode 2a
7	April	Tussenmeting 2
8	April - mei/juni	Interventieperiode 2b
9	Mei/juni	Hoofdmeting 2

⁶ www.experticecentrumnederlands.nl geraadpleegd op 14-12-2013

Toetskalender Tussenmeting 1

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen: geen toetsafname			
B Bij leerlingen met zwakke technische lees- en/of spellingvaardigheden			
<i>Bij onvoldoende letterkennis</i>			
Letters benoemen	Grafementoets of Letters benoemen	Cito DTLAS	100% goed en vlot 100% goed en vlot
Letters schrijven	Fonemendictee of Letterdictee	Cito DTLAS	100% goed en vlot 100% goed en vlot
<i>Bij onvoldoende leesvaardigheid</i>			
Woorden lezen	Screeningsinstrument Dyslexie Woordleestoets of DMT kaart 1, 2 en 3 of EMT (en Klepel)*	Cito Cito Pearson	min. niveau III vooruitgang t.o.v. vorig meetmoment min. standaardscore 7
Leesproces	via analyse toetsresultaten en observaties		
<i>Bij onvoldoende spellingvaardigheid</i>			
Spelling	Screeningsinstrument Dyslexie Spellingtoets of Spelling Groep 3 (E3) of PI-Dictee	Cito Cito Pearson	min. niveau III vooruitgang t.o.v. vorig meetmoment vooruitgang t.o.v. vorig meetmoment
Spellingproces	via analyse toetsresultaten en observaties		

Toetskalender Hoofdmeting 1

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Woorden lezen	Technisch lezen Groep 4	Cito	min. niveau III*
Spelling	Spelling Groep 4	Cito	min. niveau III
	of PI-Dictee	Pearson	min. C-niveau
Begrijpend lezen	Begrijpend lezen Groep 4 of Begrijpend lezen 345678	Cito 678 Onderwijs Advisering	min. niveau III min. C-niveau
B Bij leerlingen met zwakke technische lees- en/of spellingvaardigheden			
<i>Bij onvoldoende letterkennis</i>			
Letters benoemen	Grafemetoets	Cito	100% goed en vlot
	of Letters benoemen	DTLAS	100% goed en vlot
Letters schrijven	Fonemendictee	Cito	100% goed en vlot
	of Letterdictee	DTLAS	100% goed en vlot
<i>Bij onvoldoende leesvaardigheid</i>			
Woorden lezen	DMT kaart 1, 2 en 3 of EMT (en Klepel)**	Cito Pearson	min. niveau III min. standaardscore 7
Tekst lezen	AVI	Cito	AVI-M4
Leesproces	via analyse toetsresultaten en observaties		
Woordenschat (optioneel)	Woordenschat Groep 4	Cito	min. niveau III
Begrijpend luisteren (optioneel)	Luisteren	Cito	min. niveau III
<i>Bij onvoldoende spellingvaardigheid</i>			
Spellingproces	via analyse toetsresultaten en observaties		

- * Bij leerlingen met een III-score op de toets Technisch Lezen wordt bij voorkeur doorgetoetst met de DMT en AVI-toets (zie toelichting Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 4, paragraaf 3.2).
- ** Het gaat hier om de herziene versie van de EMT en de Klepel: Bos, K. van den, Brus, B., Lutje Spelberg, H., Voeten, M., & Vries, J. de (in voorbereiding). *Eén-Minuut-Test en Klepel [herziene druk]*. Amsterdam: Pearson.

Toetskalender Tussenmeting 2

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen: geen toetsafname			
B Bij leerlingen met zwakke technische lees- en/of spellingvaardigheden			
<i>Bij onvoldoende leesvaardigheid op hoofdmeting 1</i>			
Woorden lezen	Screeningsinstrument Dyslexie Woordleestoets	Cito	min. niveau III
	of DMT kaart 1, 2 en 3	Cito	voortgang t.o.v. vorig meetmoment
	of EMT (en Klepel)*	Pearson	min. standaardscore 7
Leesproces	via analyse toetsresultaten en observaties		
<i>Bij onvoldoende spellingvaardigheid op hoofdmeting 1</i>			
Spelling	Screeningsinstrument Dyslexie Spellingtoets	Cito	min. niveau III
	of Spelling Groep 4 (M4)	Cito	voortgang t.o.v. vorig meetmoment
	of PI-Dictee	Pearson	voortgang t.o.v. vorig meetmoment
Spellingproces	via analyse toetsresultaten en observaties		

Toetskalender Hoofdmeting 2

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Woorden lezen	Technisch lezen Groep 4	Cito	min. niveau III*
Spelling	Spelling Groep 4 of PI-Dictee	Cito Pearson	min. niveau III min. C-niveau
Begrijpend lezen	Begrijpend lezen Groep 4 of Begrijpend lezen 345678	Cito 678 Onderwijs Advisering	min. niveau III min. C-niveau
B Bij leerlingen met zwakke technische lees- en/of spellingvaardigheden			
<i>Bij onvoldoende leesvaardigheid</i>			
Woorden lezen	DMT kaart 1, 2 en 3 of EMT (en Klepel)**	Cito Pearson	min. niveau III min. standdaardscore 7
Tekst lezen	AVI	Cito	AVI-E4
Leesproces	via analyse toetsresultaten en observaties		
Woordenschat (optioneel)	Woordenschat Groep 4 of TAK Woordomschrijving	Cito Cito	min. niveau III min. C-niveau
Begrijpend luisteren (optioneel)	Luisteren of TAK Tekstbegrip	Cito Cito	min. niveau III min. C-niveau
<i>Bij onvoldoende spellingvaardigheid</i>			
Spellingproces	via analyse toetsresultaten en observaties		

- * Bij leerlingen met een III-score op de toets Technisch Lezen wordt bij voorkeur doorgetoetst met de DMT en AVI-toets (zie toelichting Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 4, paragraaf 3.2).
- ** Het gaat hier om de herziene versie van de EMT en de Klepel: Bos, K. van den, Brus, B., Lutje Spelberg, H., Voeten, M., & Vries, J. de (in voorbereiding). *Eén-Minuut-Test en Klepel [herziene druk]*. Amsterdam: Pearson.

Toets kalender groep 5 – 8 ⁷

Voor alle kinderen in groep 5 tot en met 8 vinden er jaarlijks 2 hoofdmetingen plaats.

De leerlingen met een zwakke technische en/ of spellingvaardigheid worden tussentijds ook getoetst.

Bij deze tussenmetingen wordt bij alle leerlingen de controletaak *woordleestoets* van de methode Estafette lezen afgenomen. Ook bestaat de mogelijkheid om een *tekstleestoets* af te nemen.

Het onderstaande schema is overgenomen uit het Protocol leesproblemen en dyslexie (Gijssels, 2011).

Dit schema geeft de af te nemen toetsen weer van groep 5. Voor de overige groepen geldt hetzelfde schema. De benaming van de toetsen is dan aangepast op de groep. Het schema van de betreffende groepen is te downloaden van de site www.expertisecentrumnederlands.nl

Stap	Moment in leerjaar	Actie door de leerkracht (en leesspecialist)
1	Aanvang groep	Beginsituatie vastleggen
2	Aanvang groep - oktober/november	Interventieperiode 1a
3	Oktober/november	Tussenmeting 1
4	Oktober/november - januari/februari	Interventieperiode 1b
5	Januari/februari	Hoofdmeting 1
6	Januari/februari - april	Interventieperiode 2a
7	April	Tussenmeting 2
8	April - mei/juni	Interventieperiode 2b
9	Mei/juni	Hoofdmeting 2

⁷ www.expertisecentrumnederlands.nl geraadpleegd op 14-12-2013

Toetskalender Tussenmeting 1

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen: geen toetsafname			
B Bij leerlingen met zwakke technische lees- en/of spellingvaardigheden			
<i>Bij onvoldoende leesvaardigheid</i>			
Woorden lezen	Screeningsinstrument Dyslexie Woordleestoets	Cito	min. niveau III
	of DMT kaart 1, 2 en 3	Cito	voortgang t.o.v. vorig meetmoment
	of EMT (en Klepel)*	Pearson	min. standaardscore 7
Leesproces	via analyse toetsresultaten en observaties		
<i>Bij onvoldoende spellingvaardigheid</i>			
Spelling	Screeningsinstrument Dyslexie Spellingtoets	Cito	min. niveau III
	of Spelling Groep 4 (E4)	Cito	voortgang t.o.v. vorig meetmoment
	of PI-Dictee	Pearson	voortgang t.o.v. vorig meetmoment
Spellingproces	via analyse toetsresultaten en observaties		

Toetskalender Hoofdmeting 1

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Woorden lezen	Technisch lezen Groep 5*	Cito	min. niveau III
Spelling	Spelling Groep 5	Cito	min. niveau III
	of PI-Dictee	Pearson	min. C-niveau
Begrijpend lezen	Begrijpend lezen Groep 5	Cito	min. niveau III
	of Begrijpend lezen 345678	678 Onderwijs Advisering	min. C-niveau
B Bij leerlingen met zwakke technische lees- en/of spellingvaardigheden			
<i>Bij onvoldoende leesvaardigheid</i>			
Woorden lezen	DMT kaart 1, 2 en 3	Cito	min. niveau III
	of EMT (en Klepel)**	Pearson	min. standaard score 7
Tekst lezen	AVI	Cito	AVI M5
Leesproces	via analyse toetsresultaten en observaties		
Woordenschat (optioneel)	Woordenschat Groep 5	Cito	min. niveau III
Begrijpend luisteren (optioneel)	Luisteren	Cito	min. niveau III
<i>Bij onvoldoende spellingvaardigheid</i>			
Spellingproces	via analyse toetsresultaten en observaties		

* Bij leerlingen met een III-score op de toets Technisch Lezen wordt bij voorkeur doorgetoetst met de DMT en AVI-toets (zie toelichting Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 5-8 paragraaf 3.2).

** Het gaat hier om de herziene versie van de EMT en de Klepel: Bos, K. van den, Brus, B., Lutje Spelberg, H., Voeten, M., & Vries, J. de (in voorbereiding). *Eén-Minuut-Test en Klepel [herziene druk]*. Amsterdam: Pearson.

Toetskalender Tussenmeting 2

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen: geen toetsafname			
B Bij leerlingen met zwakke technische lees- en/of spellingvaardigheden			
<i>Bij onvoldoende leesvaardigheid op hoofdmeting 1</i>			
Woorden lezen	Screeningsinstrument Dyslexie Woordleestoets	Cito	min. niveau III
	of DMT kaart 1, 2 en 3	Cito	vooruitgang t.o.v. vorig meetmoment
	of EMT (en Klepel)*	Pearson	min. standaardscore 7
Leesproces	via analyse toetsresultaten en observaties		
<i>Bij onvoldoende spellingvaardigheid op hoofdmeting 1</i>			
Spelling	Screeningsinstrument Dyslexie Spellingtoets	Cito	min. niveau III
	of Spelling Groep 5	Cito	vooruitgang t.o.v. vorig meetmoment
	of PI-Dictee	Pearson	vooruitgang t.o.v. vorig meetmoment
Spellingproces	via analyse toetsresultaten en observaties		

Toetskalender Hoofdmeting 2

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Woorden lezen	Technisch lezen Groep 5*	Cito	min. niveau III
Spelling	Spelling Groep 5	Cito	min. niveau III
	of PI-Dictee	Pearson	min. C-niveau
B Bij leerlingen met zwakke technische lees- en/of spellingvaardigheden			
<i>Bij onvoldoende leesvaardigheid</i>			
Woorden lezen	DMT kaart 1, 2 en 3	Cito	min. niveau III
	of EMT (en Klepel)**	Pearson	min. standaardscore 7
Tekst lezen	AVI	Cito	AVI E5
Leesproces	via analyse toetsresultaten en observaties		
Woordenschat (optioneel)	Woordenschat Groep 5	Cito	min. niveau III
<i>Bij onvoldoende spellingvaardigheid</i>			
Spellingproces	via analyse toetsresultaten en observaties		

* Bij leerlingen met een III-score op de toets Technisch Lezen wordt bij voorkeur doorgetoetst met de DMT en AVI-toets (zie toelichting Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 5-8 paragraaf 3.2).

** Het gaat hier om de herziene versie van de EMT en de Klepel: Bos, K. van den, Brus, B., Lutje Spelberg, H., Voeten, M., & Vries, J. de (in voorbereiding). *Eén-Minuut-Test en Klepel [herziene druk]*. Amsterdam: Pearson.

Bijlage 3 : Aanbevolen leertijd taal / lezen per groep per week (Kwaliteitskaart Taalpilots)

Groep 1-2

Minimaal elke dag een kwaliteitsuur doelgerichte taalactiviteiten met als belangrijke onderdelen: • Beginnende geletterdheid • Fonemisch bewustzijn en letterkennis • Mondelinge taalontwikkeling • Woordenschat Naast deze doelgerichte taalactiviteiten wordt in alle activiteiten impliciet aandacht besteed aan taalontwikkeling.	300 – 480 minuten
--	-------------------

Groep 3

Aanvankelijk technisch lezen	360 minuten
Taal	60 minuten
<i>Bij het gebruik van een geïntegreerde methode voor lezen en taal (bv VLL)</i>	<i>420 minuten</i>
Voorlezen, leesvormen en gevarieerde activiteiten rond boeken in samenhang met woordenschatontwikkeling	60 minuten

Groep 4

Voortgezet technisch lezen	150 - 180 minuten
Taal; spreken en luisteren, spellen, stellen, woordenschat, taalbeschouwing	240 - 300 minuten
Voorlezen, leesvormen en gevarieerde activiteiten rond boeken in samenhang met leesbegrip en woordenschatontwikkeling	45 - 60 minuten

Groep 5

Voortgezet technisch lezen met een gestructureerde, methodische aanpak	135 – 150 minuten
Methode begrijpend lezen / Nieuwsbegrip / Kidsweek / begrijpend lezen binnen de zaakvakken in samenhang met woordenschatontwikkeling	60 minuten
Taal; spreken en luisteren, spellen, stellen, woordenschat, taalbeschouwing	240 - 300 minuten
Stillezen, voorlezen, leesvormen en gevarieerde activiteiten rond boeken in samenhang met leesbegrip en woordenschatontwikkeling	45 – 60 minuten

Groep 6

Voortgezet technisch lezen met een gestructureerde, methodische aanpak	90 minuten
Methode begrijpend lezen / Nieuwsbegrip / Kidsweek / begrijpend lezen binnen de zaakvakken in samenhang met woordenschatontwikkeling	60 – 90 minuten
Taal; spreken en luisteren, spellen, stellen, woordenschat, taalbeschouwing	240 - 300 minuten
Stillezen, voorlezen, leesvormen en gevarieerde activiteiten rond boeken in samenhang met leesbegrip en woordenschatontwikkeling	45-60 minuten

Groep 7 en 8

Onderhouden van de technische leesvaardigheid	60 minuten
Methode begrijpend lezen / Nieuwsbegrip / Kidsweek / begrijpend lezen binnen de zaakvakken in samenhang met woordenschatontwikkeling	90 - 120 minuten
Taal; spreken en luisteren, spellen, stellen, woordenschat, taalbeschouwing	240 - 300 minuten
Stillezen, voorlezen, leesvormen en gevarieerde activiteiten rond boeken in samenhang met leesbegrip en woordenschatontwikkeling	45-60 minuten

Bijlage 4: Notitie hulp / behandeling door externen onder schooltijd

Bijlage 5: Supplement Overstapdossier onderwijskundig rapport

Supplement bij het overstapdossier Onderwijskundig rapport 2013-2014 voor leerlingen met een dyslexieverklaring en/of risico leerlingen

Dyslexieonderzoek: Dyslexieverklaring afgegeven? ja / nee
Datum:
Dyslexiebehandeling ja / nee, van: tot: door: (organisatie).
Andere leerstoornis / ontwikkelingsstoornis:

Stimulerende factoren: ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Belemmerende factoren: m.b.t. lezen: ☐ laag leestempo ☐ onnauwkeurig lezen ☐ leest vlot, maar wel veel fouten m.b.t. spelling: ☐ open/gesloten lettergreep ☐ verlengingsregel ☐ werkwoordspelling ☐ gaat sterk op gehoor af ☐ gebruikt spellingsregels bewust ☐ maakt gebruik van ezelsbruggetjes/ geheugensteuntjes/ hulpkaarten/ steunboekjes Overig: ☐ matig handschrift ☐ problemen met stellen ☐ automatisering rekenen traag ☐ traag bij alle vakken ☐	Leerling kenmerken: ☐ werkhouding ☐ werkgeheugen ☐ concentratie ☐ opname van instructie(s) ☐ zelfbeeld ☐ faalangst ☐ sociale vaardigheden ☐
---	---	--

Tips van de leerling:

.....

.....

.....

.....

Tips van de ouders:

.....

Bijlage 6: Overeenkomst externe hulp onder schooltijd

De volgende afspraken zijn van toepassing op de zorg verleend door de onderstaande externe hulpverlener / instantie onder schooltijd:

Hulpverlening geldt voor:

Naam leerling: _____ Geboortedatum: _____

Naam school: _____ Groep: _____

Afspraken:

Periode: _____

Frequentie / dag / tijdstip: _____

Tijdsduur (incl reistijd) verzuim: _____

Locatie behandeling: _____

Wijze waarop en wanneer terugkoppeling / afstemming plaatsvindt: _____

Korte omschrijving van de
onderwijsbehoefte van de leerling: _____

Doel / verwachte opbrengst: _____

Omschrijving van de activiteiten: _____

Betrokkenen:

Door ondertekening verklaren betrokkenen kennis genomen te hebben van en akkoord te zijn met de voorwaarden:

Ouder(s)/verzorger(s):	School:	Externe hulpverlener/instantie:
Naam: _____	_____	_____
Plaats: _____	_____	_____
Datum: _____	_____	_____
Handtekening: _____	_____	_____

Bijlage 7: Verklaring van vrijwaring betreffende externe hulp onder schooltijd

Betreft: Verklaring van vrijwaring

Datum:

Geachte directie,

Hierbij geeft/ geven _____ (naam/namen ouder(s)/verzorgers)

aan dat voor _____ (naam kind) de hulp onder schooltijd, buiten de school, een onmisbare schakel in het hulpverleningsproces is.

Dit wordt aangetoond door (invullen wat van toepassing is):

- ☐ Een psychologisch onderzoek
- ☐ Het hulplan / handelingsplan
- ☐ Medische indicatie
- ☐ Verklaring van de interne begeleider / remedial teacher
- ☐ Verklaring van de externe remedial teacher / hulpverlener

☐ _____

☐ _____

De hulp zal op de volgende momenten plaatsvinden: _____

Deze verklaring vrijwaart _____ (naam school) en

_____ (naam schoolbestuur)

zich van aansprakelijkheidstelling door de ouder(s) / verzorger(s)

voor de kwaliteit of gevolgen van de door de externe hulpverlener i.c. _____

_____ (naam externe hulpverlener / instantie) geleverde diensten en producten.

Handtekening ouder(s)/verzorger(s)

Handtekening externe hulpverlener / instantie:

Plaats:

Plaats:

Datum:

Datum:

Wat te doen bij (vermoeden van) dyslexie

- Richtlijn voor Trivium scholen –

Inleiding

We hanteren op onze scholen het protocol 'Leesproblemen en Dyslexie op de basisschool'. Hierin wordt weergegeven hoe er gehandeld moet worden bij vermoeden van dyslexie.

Deze notitie kan beschouwd worden als een praktische aanvulling hierop.

Ouders en school zijn beide verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het kind. Het is begrijpelijk dat beide zoeken naar mogelijkheden en kansen als het kind leesproblemen ondervindt. Goede en duidelijke communicatie hierover tussen school en ouders is geboden.

Gesprek met de ouder

Als er sprake is van leesachterstand:

- Nodig de ouders uit voor een gesprek en informeer hen over de achterstand van hun kind.
- Bevrraag de ouders op eventuele signalen die thuis zijn opgevallen. Komt dyslexie in de familie voor?
- Bespreek de mogelijke ondersteuning die de school kan bieden (en niet kan bieden) en de ondersteuning waar je voor de komende periode aan denkt.
- Wijs de ouders op mogelijkheden om meer informatie in te winnen¹.
- Maak concrete afspraken met de ouders rond de ondersteuning in de komende periode.
- Geef de ouders handvatten om hun kind thuis te ondersteunen. Wat kunnen ze doen en wat moeten ze zeker niet doen?

1 Bijvoorbeeld de website van het Steunpunt Dyslexie of het boekje Houvast bij leesproblemen en dyslexie.

Help de ouders accepteren dat hun kind een achterstand heeft

Vaak worden ouders in groep 3 voor het eerst er mee geconfronteerd dat het leren lezen van hun kind niet goed verloopt. Dit kan uiteenlopende emoties oproepen. Ouders kunnen het probleem ontkennen en de oorzaak buiten hun kind leggen. Bij de leerkracht bijvoorbeeld, die niet goed lesgeeft. Die ontkenning kan omslaan in boosheid en vervolgens verdriet. Feitelijk gaat het hier om verschillende fases van het acceptatieproces.

In dit proces kunt u de ouders op een aantal manieren steunen:

- Organiseer een gesprek om de relatie met de ouders te herstellen.
- Laat ouders merken dat u luistert en niet oordeelt.
- Geef ouders de ruimte om hun emoties te uiten.
- Probeer niet te overtuigen.
- Besef dat boosheid van ouders zelden echt tegen de school is gericht.
- Stel duidelijke grenzen aan agressie, desnoods door het gesprek met een korte, krachtige motivering af te breken. Maak ouders verantwoordelijk voor hun gedrag wanneer zij grenzen overschrijden.

Informeert de directie.

- Houd openheid; geef ouders zicht op de toetsgegevens van het leerlingvolgsysteem en waarnemingen uit klassenobservaties.

Richtlijn omgaan met dyslexie en ouders voor Triviumscholen 2

- Geef ouders aan dat een second opinion mogelijk is.
- Behoud voldoende professionele distantie en verwijst als het nodig is naar een hulpverlener.

- Leg uit dat het VO voor dyslexieonderzoek andere criteria hanteert dan het PO, waardoor een kind daar eerder in aanmerking komt voor onderzoek. Een kind dat volgens die andere criteria een dyslexie-verklaring krijgt, hoeft dus niet dyslectisch te zijn volgens de richtlijnen die het PO hanteert.

Ouders en het handelingsplan

Ouders moeten op de hoogte zijn van de extra hulp en aanpassingen die school kan bieden voor hun kind en van wat zij eventueel thuis kunnen doen. Nadat het handelingsplan is opgesteld en doorgesproken met de intern begeleider, kunnen de ouders uitgenodigd worden voor een gesprek.

Mogelijk punten in dit oudergesprek:

- (Nogmaals) informeren over de aanleiding van het handelingsplan. Waarschijnlijk is in een eerder stadium al gesproken over de achterstand van het kind, geïnformeerd naar de signalen thuis en de achtergrond van het kind, en verteld over de mogelijkheden voor ondersteuning op school.
- Bespreken van de ondersteuning die de school de komende periode gaat bieden aan de hand van het handelingsplan. Maak het niet mooier dan je kunt nakomen!
- Toon zo mogelijk de materialen die daarbij ingezet worden.
- Belangrijk: Ouders en school ondertekenen het handelingsplan voor akkoord.
- Geef de ouders advies over hoe zij hun kind thuis kunnen begeleiden of ondersteunen. Denk aan de keuze van het leesmateriaal, het voordoen, samen lezen en het corrigeren van fouten.
- Maak concrete afspraken met de ouders over hoe zij op de hoogte blijven van de vorderingen van hun kind.
- Wijs de ouders op mogelijkheden om meer informatie in te winnen.

Protocol Dyslexie Diagnostiek & Behandeling

De Triviumscholen volgen het landelijke protocol 'Protocol Dyslexie Diagnostiek & Behandeling'². Bij vermoeden van dyslexie wordt dit protocol geraadpleegd om te komen tot de juiste diagnose en behandeling.

² Dit protocol stelt eisen aan het onderzoek naar dyslexie. Tevens stelt deze eisen aan de kwaliteit van de diagnosticus/ behandelaar. Ook wordt aangegeven welke informatie moet worden aangeleverd door de school. Het gaat om het leerlingdossier dat nodig is voor aanmelding bij de gekwalificeerde gedragswetenschapper in de gezondheidszorg. Dit dossier is voorzien van argumentatie voor het vermoeden van (ernstige) dyslexie en ondertekend namens het bevoegd gezag van de school, de directie, om in aanmerking te komen voor vergoeding van de zorg

De basisschool vervult de rol van poortwachter in het kader van de regeling 'Inzake vergoeding diagnostiek en behandeling voor kinderen met ernstige, enkelvoudige dyslexie in het PO en het SO'. Bij een vermoeden van ernstige dyslexie wordt ouders geadviseerd hun kind aan te melden voor diagnostiek en behandeling. De ib-er kan ouders uiteraard bij de aanmelding adviseren en ondersteunen. De ouders overhandigen het dossier van hun kind aan de diagnosticus wanneer zij hun kind aanmelden.

Wat als ouders zelf dyslexie hebben laten vaststellen?

Ouders die twifelen of hun kind dyslexie heeft, zullen via internet veel informatie opdoen over leesproblemen en/of dyslexie. Soms nemen ouders daarna zelf het initiatief om dyslexie te laten vaststellen. Ze laten een onderzoek uitvoeren of starten met externe hulp, zonder de Richtlijn omgaan met dyslexie en ouders voor Triviumscholen ³

school daarover in te lichten of daarin te betrekken. Er is dan kennelijk onvoldoende of onbevredigend gecommuniceerd over de leesproblemen van het kind.

Wat kun je als school het best doen als een ouder dyslexie heeft laten vaststellen (buiten de school om):

- Als zo'n ouder zich meldt met het onderzoeksverslag en een behandelplan is het van belang dat de school niet boos of afwijzend reageert. Ga dan in je kracht staan en ga zo in gesprek met de ouders. Doel van dit gesprek voor school is dat zij en de ouders weer dichterbij elkaar komen, vanuit de benadering dat u beiden het belang van het kind voorop stelt.
- Zie het gesprek als een kans: er wordt via dit onderzoek ontbrekende of aanvullende informatie over het kind en zijn/haar problemen aangereikt. Erken desnoods dat ouders hun kind het best kennen. Mogelijk kun je in je onderwijs aan het kind meer afstemmen op de nieuw verkregen inzichten.
- Lees de onderzoeksgegevens en het behandelplan serieus door. Ga wel na of de diagnosticus, de wijze van diagnosestelling en het behandelplan voldoen aan het 'Protocol Dyslexie Diagnostiek & Behandeling'.
- Als dit niet het geval blijkt te zijn geef je – gemotiveerd - aan dat de school weinig of niets met deze onderzoeksgegevens (en dus het behandelplan) kan doen. Blijf ook dan in gesprek met de ouders over het vervolg. Hun zorg is immers niet weggenomen.
- Als het geheel wel blijkt te voldoen aan het protocol, vertel je wat de school wel en wat niet uitvoert uit het advies-behandelrapport dat is opgesteld door de onderzoeker en is verstrekt aan de ouders. Motiveer je besluit. Vooral indien school besluit om (bijna) niets uit het advies-behandelrapport uit te voeren is het belangrijk dat gemotiveerd te communiceren met de ouders!
- Zet de gemaakte afspraken op papier en ondertekenen dit samen met de ouders.

Afstemmen tussen de school en de behandelaar

Het is altijd in het belang van het kind dat de instructies van de externe behandelaar en die van de school consistent zijn. Verschillen in instructie kunnen juist tot verwarring leiden bij het kind en zorgen voor onnodige extra frustraties van de leerling.

Een goede informatie-uitwisseling tussen de behandelaar, de ouders en de school leidt tot betere prestaties voor lezen en spellen, ook op de lange termijn. Een goede behandelaar wil graag weten wat de school wél en wat zij niet kan doen met de adviezen uit het onderzoek.

Wat als de ouders bij school op een dyslexie-onderzoek aandringen?

Uitgangspunten: Triviumscholen hanteren de definitie 'dyslexie' zoals door de Stichting Dyslexie Nederland (SDN) gehanteerd wordt: Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau. Er is bij dyslexie altijd sprake van een individu-gebonden profiel. Bij het vaststellen van dyslexie hanteert de SDN (en daarmee Trivium) twee criteria:

1. Het criterium van achterstand en
2. Het criterium van didactische resistentie.

1. Er zijn kinderen voor wie onderzoek en/of behandeling dringend gewenst wordt door ouders, maar die niet voldoen aan de voorwaarden en criteria van bovengenoemde regeling. Indien school besluit dat zij een onderzoek (daarom) niet nodig vindt, dan betaalt zij uiteraard niet mee. Ouders kunnen altijd op eigen initiatief en voor eigen rekening een onderzoek aanvragen. De kosten worden door school betaald, indien de school beoordeelt dat een onderzoek reëel is.

Richtlijn omgaan met dyslexie en ouders voor Triviumscholen 4

Tip: Wijs ouders er in dat geval op dat zij kunnen proberen een (deel)vergoeding voor het onderzoek te declareren bij hun ziektekostenverzekering. De voorwaarden hiervoor worden jaarlijks vastgesteld. De school bepaalt zelf of- en zo ja welke onderdelen uit het adviesrapport dyslexiebehandeling zij uitvoert, ook in welke mate dit gebeurt. Uiteraard wordt dit goed gecommuniceerd met de ouders en eventueel ook met de behandelaar.

Wageningen, april 2013

